

Категорія справи № 911/2191/16: **Господарські справи; Земельних відносин; невиконання або неналежне виконання зобов'язань; оренда; зміна, розірвання та визнання недійсним договору оренди.**

Надіслано судом: **23.11.2017**. Зареєстровано: **24.11.2017**. Оприлюднено: **24.11.2017**.

Дата набрання законної сили: **15.11.2017**

ВИЩИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

15 листопада 2017 року **Справа № 911/2191/16**

Вищий господарський суд України у складі колегії суддів:

головуючого судді: Данилової М.В., **суддів:** Алєєвої І.В., Корсака В.А. **за участю представників:** позивача Томчук М.О. **відповідача** не з'явився, про час і місце слухання справи повідомлений належним чином **розглянувши матеріали касаційної скарги** Першого заступника прокурора Київської області **на постанову у справі** Київського апеляційного господарського суду від 12.07.2017 № 911/2191/16 господарського суду міста Києва **за позовом** заступника керівника Києво-Святошинської місцевої прокуратури Київської області в інтересах держави **до** 1) Київської обласної ради 2) Товариства з обмеженою відповідальністю "Мисливські стежки" 3) Київського обласного та по м. Києву управління лісового та мисливського господарства **про визнання незаконним та скасування рішення, визнання недійсним договору**

ВСТАНОВИВ:

Заступник керівника Києво - Святошинської місцевої прокуратури Київської області в інтересах держави звернувся до господарського суду Київської області з позовною заявою до Київської обласної ради, Товариства з обмеженою відповідальністю "Мисливські стежки" про визнання незаконними та скасування п. 2.1.1., п. 3, п. 4.1. рішення Київської обласної ради від 19.12.2004 № 160-12-XXIV "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" в частині надання мисливських угідь площею 49,3 тис. га ТОВ "Мисливські стежки" та укладення договору про умови ведення мисливського господарства, визнання недійсним Договору про умови ведення мисливського господарства від 05.02.2013, укладений між Київським обласним та по м. Києву управлінням лісового та мисливського господарства та ТОВ "Мисливські стежки".

Позовні вимоги обґрунтовані порушенням частини 1 статті 22 Законом України "Про мисливське господарство та полювання".

Ухвалою господарського суду Київської області від 13.07.2016 позовну заяву Заступника керівника Києво - Святошинської місцевої прокуратури Київської області в інтересах держави направлено до господарського суду міста Києва на підставі ч. 5 ст. 16, ч. 1 ст. 17 Господарського процесуального кодексу України.

Рішенням господарського суду міста Києва від 30.11.2016 (суддя Цюкало Ю.В.), залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 12.07.2017 (головуючий суддя Іоннікова І.А., судді Тищенко О.В., Тарасенко К.В.), у задоволенні позовних вимог відмовлено повністю.

Приймаючи оскаржуване рішення, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний господарський суд, виходив з того що рішення Київської обласної ради "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" № 160-12-XXIV від 19.02.2004 в частині оскаржуваних п. 2.1.1., п. 3, п. 4.1. та договір про умови ведення мисливського господарства від 05.02.2013, суперечать положенням ст. 22 Закону України "Про мисливське господарство та полювання", оскільки погодження надання у користування мисливських угідь для ведення мисливського господарства власниками або користувачами таких земельних ділянок не надано. При цьому, приймаючи до уваги, що прокурору стало відомо про порушення інтересів держави в частині укладення Договору про умови ведення мисливського господарства від 17.07.2007 та прийняття рішення Київської обласної ради від 19.12.2004 № 160-12-XXIV "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" у строк не пізніше 13.07.2009, зважаючи на звернення до суду із позовом 14.07.2016 (відбиток штампеля поштового відділення), суд першої інстанції дійшов висновку про пропущення строку позовної давності, передбаченого статтею 257 ЦК України, та відмовив у задоволенні позовних вимог.

Не погоджуючись із прийнятими судовими рішеннями, Перший заступник прокурора Київської області звернувся до Вищого господарського суду України із касаційною скаргою, в якій просить скасувати рішення господарського суду міста Києва від 30.11.2016 та постанову Київського апеляційного господарського суду від 12.07.2017 і прийняти нове рішення про задоволення позовних вимог у повному обсязі, посилаючись на порушення судами попередніх інстанцій норм матеріального та процесуального права, зокрема, статей 257, 261, 267 Цивільного кодексу України.

Відповідно до протоколу автоматизованого розподілу судової справи між суддями від 09.10.2017 справа повинна розглядатись у складі колегії суддів: головуєчий суддя - Данилова М.В., судді Алєєва І.В., Корсак В.А.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 17.10.2017 касаційну скаргу прийнято до провадження та призначено до розгляду у вищевказаному складі.

Заслухавши доповідь судді - доповідача та присутнього у судовому засіданні 15.11.2017 прокурора, перевіривши наявні матеріали справи на предмет правильності застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів вважає за необхідне задовольнити частково касаційну скаргу у справі з огляду на таке.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами попередніх інстанцій, рішенням виконавчого комітету Глібівської сільської ради Вишгородського району від 11.02.2004 №12 погоджено дозвіл ТОВ "Мисливські стежки" на користування землями площею 7000 га в межах сільської ради терміном на 25 років для ведення мисливського господарства.

17.02.2004 Любимівською сільською радою (в особі сільського голови), Глібівською сільською радою (в особі сільського голови), Димерівською селищною радою (в особі селищного голови), Козаровицькою сільською радою (в особі сільського голови), 18.02.2004 Катюжанською селищною радою (в особі селищного голови), 18.02.2004 Ровівською сільською радою (в особі сільського голови) укладено з ТОВ "Мисливські стежки" угоди-

погодження за якими відповідні ради не заперечували проти використання земельних ділянок, які знаходяться на їх території, для ведення мисливського господарства.

19.02.2004 Київською обласною радою прийнято рішення "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" № 160-12-XXIV (надалі - Рішення), відповідно до п.п. 2, 2.1, 2.1.1. якого надано у користування мисливські угіддя для ведення мисливського господарства терміном на 25 років ТОВ "Мисливські стежки" площею 49,3 га в межах згідно додатком 1.

Згідно пункту 3 даного Рішення, зокрема ТОВ "Мисливські стежки", зобов'язано забезпечити в мисливських угіддях, наданих їм у користування, проведення необхідних заходів, передбачених Законом України 2Про мисливське господарство та полювання".

Відповідно до п.п. 4, 4.1 Рішення, зобов'язано Київське державне лісгосподарське об'єднання "Київліс" укласти в установленому порядку договори, зокрема з ТОВ "Мисливські стежки", про умови ведення мисливського господарства в мисливських угіддях, що надані їм у користування.

Судами встановлено, що згідно додатку № 1 до рішення відповідачу-2 було надано у користування мисливські угіддя в межах Вишгородського району Київської області.

Також судами першої та апеляційної інстанцій було встановлено, що 27.02.2004 між Київським державним лісгосподарським об'єднанням "Київліс" та ТОВ "Мисливські стежки" укладено договір про умови ведення мисливського господарства, згідно з пунктом 1.1 якого рішенням Київської обласної ради від 19.02.2004 № 160-12-XXIV "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" надано ТОВ "Мисливські стежки" терміном до 19.02.2029 мисливські угіддя для ведення мисливського господарства загальною площею 49,3 тис.га, у тому числі: лісові угіддя 25,4 тис.га, польові 17,6 тис.га, водно-болотні 6,3 тис.га.

В подальшому, 17.07.2007 вищевказаний договір переукладався з Київським обласним управлінням лісового та мисливського господарства та 05.02.2013 з Київським обласним та по м. Києву управлінням лісового та мисливського господарства, однак, підставою для укладення договору - рішення Київської обласної ради від 19.02.2004 № 160-12-XXIV, предмет договору, площа земельної ділянки та строк дії договору залишилися незмінними.

Згідно листа Управління Держгеокадастру у Вишгородському районі Київської області від 12.05.2016 №1007-1010-99.2.1452/2-16 земельні ділянки ТОВ "Мисливські стежки" загальною площею 49,3 тис.га розташовані на території Любимівської сільської ради, Ровівської сільської ради, Рядня-Димерської сільської ради, Толокунської сільської ради, Ясногородської сільської ради, Сухолуцької сільської ради, Глібівської сільської ради, Козаровицької сільської ради, Димерської селищної ради та частково на території Катюжанської (с. Гута Катюжанська), Демидівської, Вахівської та Литвинівської сільських рад.

Однак, листами Ровівської, Сухолуцької, Толокунської, Козаровицької, Демидівської, Ясногородської, Глібівської, Катюжанської сільських рад та Димерської селищної ради не підтверджено прийняття рішень про надання у користування відповідних мисливських угідь.

Згідно з частиною 1 статті 22 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" мисливські угіддя для ведення мисливського господарства надаються у користування Верховною Радою АРК, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, погодженим з Радою міністрів АРК, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а також власниками або користувачами земельних ділянок.

Отже, законом встановлено, що для ведення мисливського господарства необхідні погодження усіх власників або користувачів земельних ділянок, на яких знаходяться мисливські угіддя, які планується отримати у користування для ведення мисливського господарства.

Таким чином, запровадження на законодавчому рівні погоджень всіх землекористувачів зумовлене необхідністю узгодження реалізації власниками земельних ділянок, на яких знаходяться мисливські угіддя, прав на землю з реалізацією користувачем мисливських угідь права на ці угіддя.

Суди дійшли висновку, що рішення Київської обласної ради "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" № 160-12-XXIV від 19.02.2004 в частині оскаржуваних п. 2.1.1., п. 3, п. 4.1. суперечить ст. 22 Закону України "Про мисливське господарство та полювання".

В п. 4.6. листа Вищого господарського суду України "Узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами" від 01.01.2010 зазначено, що суди мають враховувати, що за змістом статті 75 Лісового кодексу України, статті 24 Закону України "Про тваринний світ", частини 1 статті 22, частини 2 статті 23 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" питання щодо надання та припинення права користування земельною ділянкою лісового фонду та мисливськими угіддями для потреб мисливського господарства належить виключно до компетенції обласної ради.

Відповідно до ст. 10 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" до повноважень сільських, селищних і міських рад у галузі мисливського господарства та полювання належить, зокрема вирішення відповідно до цього Закону питань, що стосуються надання у користування мисливських угідь.

Відповідно до ст. 12 Земельного кодексу України до повноважень сільських рад у галузі земельних відносин на території сіл належить: розпорядження землями територіальних громад; надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу.

Згідно з п. 34 ч. 1 ст. 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради відповідно до закону вирішуються питання регулювання земельних відносин.

Відповідно до ч. 1 ст. 46 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення), районна, обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради.

Законодавець чітко визначив, що на сесії сільської ради вирішується питання виключно щодо регулювання земельних відносин, що пов'язані з розпорядженням та наданням у користування земельних ділянок, які належать територіальній громаді (земельні ділянки комунальної власності).

Відповідно до ч. 1 ст. 21 Цивільного кодексу України суд визнає незаконним та скасовує акт індивідуальної дії, виданий органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, якщо він суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права або інтереси.

Згідно з ч. 2 ст. 21 Закону "Про мисливське господарство та полювання", не допускається користування мисливськими тваринами та ведення мисливського господарства без оформлення відповідних документів у встановленому цим Законом порядку.

Крім того, судом першої інстанції вірно зазначено, що угоди-погодження між сільськими (селищними) радами (в особі їх голів) та ТОВ "Мисливські стежки", а також рішення виконавчого комітету Глібівської сільської ради № 12 від 11.02.2004 не є рішеннями відповідних рад, як колегіальних

органів місцевого самоврядування, та відповідно до Закону України "Про мисливське господарство та полювання" вирішення питань, що стосуються надання у користування мисливських угідь, до повноважень виконавчих органів рад або голів таких рад, не віднесено.

Викладене вище та аналіз зазначених правових норм дає підстави стверджувати, що ТОВ "Мисливські стежки" не було отримано погодження власників (користувачів) відповідних земельних ділянок.

Згідно статті 202 Цивільного кодексу України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Відповідно до частини 1 статті 215 Цивільного кодексу України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою-третьою, п'ятою, шостою статті 203 Цивільного кодексу України.

Частиною 1 статті 203 Цивільного кодексу України визначено, що зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства; особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності; волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; правочин має вчинятися у формі, встановленій законом; правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Згідно статті 21 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" передбачено, що умови ведення мисливського господарства визначаються у договорі, який укладається між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і користувачами мисливських угідь. Форма договору встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Типовий договір про умови ведення мисливського господарства, затверджений наказом Міністерства лісового господарства України від 12.12.1996 №153, який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24.12.1996 за №735/1760.

Виходячи із наведеного, суди дійшли висновку, що укладений на виконання рішення Київської обласної ради "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області" № 160-12-XXIV від 19.02.2004 договір про умови ведення мисливського господарства від 05.02.2013, суперечить положенням статті 22 Закону України "Про мисливське господарство та полювання", з огляду на те, що погодження надання у користування мисливських угідь для ведення мисливського господарства власниками або користувачами таких земельних ділянок не надано.

Одночасно, апеляційний господарський суд погодився із місцевим господарським судом про відмову у задоволенні позовних вимог з огляду на пропущення строку позовної давності, передбаченого статтею 257 Цивільного кодексу України.

Проте, колегія суддів касаційної інстанції не може погодитися з такими висновками з огляду на наступне.

Початок перебігу позовної давності визначається відповідно до положень статті 26 Цивільного кодексу України.

За загальним правилом, перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалась або могла довідатись про порушення свого права або про особу, яка його порушила (ч. 1 ст. 261 Цивільного кодексу України).

Початок перебігу позовної давності збігається з моментом виникнення в зацікавленій сторони права на позов, тобто можливості реалізувати своє право в примусовому порядку через суд.

Таким чином, виникнення права на позов пов'язане не з моментом порушення цивільного права суб'єкта, що його реалізує, а з моментом, коли він довідався або міг довідатись про таке порушення, зважаючи при цьому на суб'єктивні та об'єктивні чинники, такі як усвідомлення порушення його права, наявність достатнього обсягу інформації, яка б давала можливість усвідомити те, що право порушено, наявність права на захист інтересів (обсяг повноважень, у тому числі процесуальних, для захисту права).

Як вбачається з матеріалів справи прокурор посилався на те, що про допущені порушення не міг довідатись лише з тексту оскаржуваного рішення. Факт і обставини допущених порушень при прийнятті оскаржуваних пунктів рішення Київської обласної ради від 19.02.2004 № 160-12-XXIУ виявлені лише за результатами аналізу отриманої інформації від сільських рад Вишгородського району в квітні та травні 2016 року, у зв'язку з чим позовна давність для звернення до суду з даним позовом не пропущена.

Натомість, відповідачі належними і допустимими доказами не довели, а суди абсолютно безпідставно дійшли до висновку, який ґрунтується виключно на припущеннях, про доведеність факту надання Київським обласним управлінням лісового та мисливського господарства відповіді за № 03-01/942 від 08.07.09 на вимоги прокурора №№ 1858, 1859 від 03.07.09, оскільки докази направлення і отримання прокурором вказаної відповіді в матеріалах справи відсутні.

Прокурором доведено належними і допустимими доказами, а судами першої і апеляційної інстанцій встановлено і підтверджено той факт, що надання спірних мисливських угідь в користування відбулось з порушенням встановленого законодавством порядку.

За таких обставин, відмова у позові із застосуванням наслідків спливу позовної давності залишає спірні мисливські угіддя у користуванні особою, яка отримала їх в користування з порушенням встановленого законом порядку і визнаючи цей факт та по суті не спростовуючи позовних вимог суди застосовують наслідки нібито спливу позовної давності, а законний власник мисливських угідь - держава, в свою чергу, попри гарантії недоторканості та непорушності права власності, не може отримати судового захисту свого права.

Судами попередніх інстанцій не надано правової оцінки тій обставині, що прокурор просив визнати недійсним договір від 05.02.2013, укладений на виконання рішення Київської обласної ради від 19.02.2004 "Про закріплення мисливських угідь на території Київської області".

Рішення суб'єкта владних повноважень у сфері земельних відносин, яке має ознаки ненормативного акта та вичерпує свою дію після його реалізації, може оспорюватися з точки зору його законності, а вимоги про визнання рішення незаконним - розглядатися в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо за результатами реалізації рішення у фізичної чи юридичної особи виникло право цивільне й спірні правовідносини, на яких ґрунтується позов, мають приватноправовий характер. У такому випадку вимога про визнання рішення незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за статтею 16 ЦК України та пред'являтися до суду для розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо фактично підґрунтям і метою пред'явлення позовної вимоги про визнання рішення незаконним є оспорування цивільного речового права особи (зокрема й права власності на землю), що виникло в результаті та після реалізації рішення суб'єкта владних повноважень.

Підставою для подачі позову заступником прокурора Київської області в справі, рішення в якій переглядаються, саме і послужила незаконність рішення ради, в результаті реалізації якого був укладений договір про умови ведення мисливського господарства від 05.02.2013, який прокурор

оспорює та вважає його прийнятним з порушенням норм діючого законодавства.

Наведене свідчить про неправильне застосування судами усіх інстанцій норм матеріального права, а тому судові рішення підлягають скасуванню.

Загальними вимогами процесуального права, закріпленими у статтях 32-34, 43, 82, 84 ГПК України, визначено обов'язковість встановлення судом під час вирішення спору обставин, що мають значення для справи, надання їм юридичної оцінки, а також оцінки всіх доказів, з яких суд виходив при вирішенні позову. Без виконання цих процесуальних дій ухвалити законне й обґрунтоване рішення у справі неможливо.

За вказаних обставин судами не надано висновку стосовно застосування позовної давності до договору від 05.02.2013.

Згідно статті 11110 Господарського процесуального кодексу України підставами для скасування або зміни рішення місцевого чи апеляційного господарського суду або постанови апеляційного господарського суду є порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права.

Враховуючи вимоги статті 1117 цього ж Кодексу, відповідно до яких касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази, рішення та постанова, прийняті у даній справі, підлягають скасуванню, а справа - направленню на новий розгляд.

При новому розгляді справи суду необхідно врахувати наведене, всебічно, повно, об'єктивно з'ясувати всі обставини справи, надати об'єктивну оцінку доказам, які мають юридичне значення для її розгляду, правильно застосувати норми матеріального та, дотримуючись норм процесуального права, вирішити спір відповідно до вимог закону.

Керуючись статтями 1115, 1117, 1119 - 11111, 11112 Господарського процесуального кодексу України, Вищий господарський суд України,-

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу Першого заступника прокурора Київської області задовольнити частково.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 12.07.2017 у справі №911/2191/16 та рішення господарського суду міста Києва від 30.11.2016 у даній справі скасувати, справу направити на новий розгляд до господарського суду міста Києва.

Головуючий суддя

М.Данилова

Судді

І. Алєєва

В. Корсак